

КИЇВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ
ІНОЗЕМНИХ МОВ

На правах рукопису

РЯПОЛОВА Лариса Григорівна

АРГУМЕНТАЦІЯ В СПОНУКАЛЬНОМУ ДИСКУРСІ

Спеціальність ІО.02.04 - германські мови

А в т о р е ф е р а т
дисертації на здобуття вченого ступеня кандидата
філологічних наук

Київ - 1993

00428580 (R)

Історії та граматики англійської мови
Педагогічного інституту іноземних мов

Науковий керівник - кандидат філологічних наук
доцент Т.Б. ГУЛЯР

Офіційні опоненти - доктор філологічних наук
професор В.І. КАРАБАН

811.11

кандидат філологічних наук
доцент Т.П. БОЛОТЦЕВА

Провідна установа - Київський державний педагогічний
інститут

Захист відбудеться "8" жовтня 1993 року о 10 годині на засі-
данні спеціалізованої ради К ІІЗ.І4.01 по присудженню вченого сту-
пеня кандидата наук у Київському державному педагогічному інстити-
ті іноземних мов /252650, МСП, Київ-5, вул. Червоноармійська, 73/

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці інституту.

Автореферат розісланий 10 серпня 1993 року.

Вчений секретар
спеціалізованої ради

Л.П. СМЕЛЯКОВА

Сучасний етап розвитку лінгвістичної думки характеризується пильною увагою до явищ, фактів, процесів, які виходять за межі компетенції власно лінгвістики. Взаємодія лінгвістики з психологією, риторикою дозволяє виявити новий, якісно відмінний рівень вивчення мовних явищ, дозволяє краще зрозуміти логіку внутрішньої побудови мови та її функціонування.

Проблема аргументації та, зокрема, аргументації за умов спонування знаходиться на перехресті інтересів зазначених суміжних областей наукового знання. Проблема аргументації, що розглядалася ще за часів Аристотеля та Платона, залишається актуальною і в наш час. Зараз рішення цієї проблеми пов'язується головним чином з психологічною теорією прийняття рішень та переноситься на площину когнітивної теорії /Р.Акоф; О.Баранов, И.Козельський, О.Ларичев, Д.Ольшанський та інші/.

Аналіз аргументації в межах когнітивної парадигми дозволяє визначити її як комплекс вербально реалізованих когнітивних процедур обробки знання, що призводять до зміни його онтологічного статусу в моделі світу слухача та таким чином реально чи перспективно впливають на процес прийняття рішень. Розгляд аргументації шляхом когнітивного механізму нав'язування концептуальних цінностей передбачає нерозривний зв'язок з переструктуруванням початкової картини світу комунікантів та внаслідок цього зміною способу володіння знанням. Специфіка вибору засобу аргументації визначається особливостями ситуативної оптимізації аргументаційних актів, тезаурусом та комунікативною компетенцією співрозмовників.

Дискурс як канал реалізації аргументаційних зусиль демонструє тісне переплетення норм логіки, психології та мови та дозволяє з комунікативних позицій вивчати мовні одиниці та специфіку їхнього функціонування в актах мовленнєвої взаємодії. Цю роботу виконано в руслі основних на сучасному етапі лінгвістичних напрямів дослідження комунікативної цінності мовних складових фрагменту спілкування. Переважний інтерес лінгвістів зараз повернуто до проблеми вивчення виражальних спроможностей мови відносно експлікування станів людини-комуніканта, а також до вивчення інтенціонального вживання мови - специфічних мовних одиниць - для створення спонукального ефекту. Вивчення емоційних, ментальних, психічних станів людини під час комунікації на-

буває подальшого зацікавлення мовознавців. Тому можна вважати, що дана робота, виконана в руслі першочергових інтересів лінгвістів, є **а к т у а л ь н о ю**.

Зазначені факти і визначили тему дисертаційного дослідження, **о с н о в н а м е т а** якого полягає у вивченні та осмисленні лінгвістичного аспекту неімперативного спонукування шляхом аргументації, у виленуванні мовної моделі спонукування, а також у рішенні комплексного завдання взаємодії мовних, логічних та психологічних факторів породження та сприйняття аргументаційного спонукування в дискурсі.

Найголовнішими завданнями у відповідності до основної мети дослідження є :

- усвідомлення суміжних мовним психологічних та логічних за-
сад механізму аргументаційного спонукування та вивчення комп-
лексної взаємодії різнорівневих аспектів спонукального дис-
курсу;
- виявлення та ідентифікація провідних мовних механізмів ви-
раження аргументації;
- дослідження спонукального потенціалу різноманітних лекси-
ко-морфологічних та лексико-синтаксичних засобів подання
аргументації;
- проведення семантичного аналізу складових лексико-синтаксич-
них структур, які сприяють експлікуванню аргументаційних
зусиль;
- обґрунтування аргументаційної дієвості лексем та граматич-
них конструкцій їхньої семантичної співвіднесеності з про-
цесами, що відбуваються у свідомості людини, та інтенсифі-
кацією фактору достатності.

М е т о д о л о г і я , м е т о д и к а т а м а т е р і а л и д о с л і д ж е н н я .

Рішення поставлених завдань базується на методології загаль-
них законів мислення, на використанні основних механізмів піз-
нання – онтологізації та приватизації знання, – на принципі вза-
ємодії мислення та мови. Особливого значення в дисертації набу-
ває розуміння мовлення як діалектичного комплексу, де взаємоді-
ють різні аспекти розумової діяльності.

Основна мета та завдання визначили застосування таких м е т о д і в д о с л і д ж е н н я : методу лінгвістичного моде-
лювання, актомовленнєвого аналізу, методу опозиції, компонентно-

го та трансформаційного аналізу та методу безпосередніх складових.

Матеріалом дослідження є спонукальні тексти з використанням аргументаційних елементів, відібрані за принципом достатності вибірки з більш ніж 300 дискурсів спонукального типу, що в свою чергу були відібрані з художніх творів англійської літератури ХХ сторіччя.

Науково - теоретична новизна дисертаційного дослідження полягає в тому, що в ньому вперше зроблено спробу відстояти твердження про наявність відомчого мовного інструментарію аргументації. Дане дослідження, що має новий підхід до традиційної інтерпретації мовного аспекту аргументації, демонструє, що лексичні та граматичні моделі аргументації, складаючи основу мовного арсеналу аргументації, набувають своєї аргументаційної значущості завдяки комплексній взаємодії аргументаційно-релевантних факторів на просторі певної мовної одиниці.

Теоретичне значення роботи полягає у тому, що вивчення мовних засобів оформлення аргументації розширює знання про номінацію взагалі та, зокрема, поширює уявлення про потенційні можливості ситуативно оптимізованого оперування лексичним та граматичним інструментарієм за умов породження дискурсу. Зроблена в роботі спроба встановлення зв'язку між різнорівневими компонентами аргументаційного впливу збагачує деякими конкретними висновками загальне теоретичне положення про можливість багатоаспектного впливового ефекту породженої мовної одиниці. Такі висновки можна використовувати для подальших теоретичних узагальнень щодо теорії аргументації та пошуку найсприятливіших та найадекватніших цьому процесові мовних одиниць.

Практична цінність роботи полягає в тому, що її результати можуть використовуватися на лекціях з теоретичної граматики, на практичних заняттях з англійської мови, при складанні навчальних посібників та курсу теорії комунікації. Дослідження дає відповідь на практичне питання про оптимальну організацію мовленнєвого фрагменту, комунікативно спрямованого на переконання-спонукування опонента. Оптимізація мовленнєвого впливу за умов повсякденного побутового спілкування, підвищення аргументаційних спроможностей нейтральної лексики за до-

помогою визначеного мовного інваріанту аргументаційної спонукальності також позитивно вирішує питання про практичну доцільність проведеного дослідження.

А п р о б а ц і я дослідження: основні положення та результати дисертаційної роботи знайшли відображення у доповідях та повідомленнях на науково-практичних конференціях Київського державного педагогічного інституту іноземних мов /Київ - 1991, 1992 рр./, у лекціях з мовних засобів аргументації /Київ - 1990 р./.

Основні положення роботи знайшли відображення в чотирьох публікаціях автора.

С т р у к т у р а роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновку, списку цитованої та використаної літератури, додатку № 1 та № 2.

У в с т у п і обґрунтовується вибір теми, її актуальність, визначається мета, основні завдання і методика дослідження, називаються положення, які виносяться на захист.

П е р ш и й розділ присвячено розгляду конкретних текстів спонукальних дискурсів та виявленню на їхній базі аргументаційно-релевантних категорій. Розгляду у даному розділі підлягають такі питання: аргументація як засіб непрямого впливу на слухача; співвідношення логічних та психологічних, а також мовних складових процесу аргументації; вичленування провідних когнітивних моделей аргументації; відокремлення лексичної моделі аргументації як мігрувчої моделі, яка визначається конвергенцією декількох аргументаційно-співвіднесених аспектів.

Д р у г и й розділ присвячено аналізу категорій мислення як поняттєвому кореляту категорій аргументації. Проведений семантичний аналіз дієслів ментальності сприяє обґрунтуванню експресивної цінності слів цієї лексико-граматичної належності шляхом їхньої співвіднесеності з пізнавальною першоосновою особистості та з вираженням суб'єктивності світосприйняття.

Т р е т і й розділ містить у собі аналіз аргументаційно впливових граматичних та лексичних конструкцій з поясненням їхніх аргументаційних спроможностей здібність визначати часову та просторову локацію аргументаційних пропозицій, особистову співвіднесеність, а також аналіз риторичних моделей подання процесу аргументації.

У в и с н о в к у узагальнюються та формулюються теоретичні та практичні результати проведеного дослідження.

Додаток № 1 являє собою перелік дієслів, що ситуативно або нормативно здатні виражати аргументаційні смисли завдяки використанню у визначенні аргументаційно дієвоє граматичній конструкції.

Додаток № 2 містить найбільш типові примірники спонукальних текстів, проаналізованих з позицій визначених у роботі аргументаційно важливих аспектів.

Основні положення, які виносять ся на захист:

1. Процес аргументації відбувається на тлі певних психічних станів та дій, що характеризують даний вид розумової діяльності. Специфікуючими станами є ментальні та психічні стани розуміння, віри та згоди, досягнення яких позначає достатність спонукальних зусиль. Зазначені стани сприяють механізмам приватизації та онтологізації знання, які визнаються іманентними процесові аргументації.

2. Аргументація в спонукальному дискурсі спирається на комплекс різнорівневих дискурсивно-релевантних когнітивних фактів та операцій, що складають інфраструктуру аргументації, тобто модель аргументації. До них належать емоційна, логічна, оцінкова, тематична, тема-рематична та модальна інфраструктури. Всі вони є відбиттям відповідного когнітивного процесу та складають константний набір, але з різною мірою активності його членів в різних умовах реалізації. Кінцевий ефект аргументації досягається взаємодією зазначених компонентів. Сумарний набір всіх аргументаційно-релевантних когнітивних механізмів дає резонансний впливовий ефект.

3. Аргументація як феномен дискурсивно-мовної діяльності має власний арсенал лексико-морфологічних та лексико-синтаксичних засобів. До найбільш типових виразників аргументаційних смислів належать дієслова ментальної семантики. Семантична структура таких дієслів дозволяє споріднити їх завдяки наявності у дієслів цієї семантики гіперсеми досвіду – розумового чи перцептивного. Зазначені дієслова вичерпно експлікують поіхичну процесуальність у свідомості комунікантів під час аргументаційної взаємодії. На базі цих визнаних аргументаційно-дієвих лексем визначається також синтаксична конструкція спонукальності "I know/think that P", яка здатна відбивати категорію мислення та логіку розвитку дискурсивних одиниць. Серед типових

засобів вираження аргументації відокремлюються мовні одиниці обмежувальної семантики /дейтичні засоби, зокрема/, що специфікують часову та просторову локацію предмету та суб'єктів аргументації. Такі засоби посилюють психологічний ефект дієвості, акцентуючи факт смислової та підкреслюючи перцептивну позначеність аргументу.

4. Модель стратегічного розвитку аргументаційного спонування є проспективний чи ретроспективний розвиток від загального до конкретного /ситуативно-релевантного та особисто значущого/ мовній інформації, тобто проспективне чи ретроспективне звуження – концептуальне, часове та просторове – сфери дії аргументу та сфери його аплікації до особистих потреб, інтересів та цінностей слухача.

5. Подання аргументів відбувається за принципом їхнього послідовного та паралельного нарощування. Як один, так і другий спосіб розміщення аргументів виконувть функції презентації процесу аргументації. Паралельне розміщення аргументів сприяє пошуку зон, що є найбільш вразливими в свідомості слухача. Послідовне розміщення аргументів, тобто таке, де між аргументами простежуються відносини взаємозалежності, має місце за умов, коли вже винайдено зону найбільшої вразливості та потребується концентроване та цілеспрямоване розгортання аргументів. Пов'язаність та взаємозалежність аргументів у послідовному зв'язку створює ефект інтенсивності. Функціонально різні за призначенням, зазначені способи розміщення аргументів поєднуються у ефекті пошуку та розробки аргументаційної концепції.

О с н о в н и й з м і с т р о б о т и .

Процес аргументації розглядається у сучасній мовознавчій /Ю.Н.Баранов, Д.О.Добровольський, В.М.Сергєєв, О.О.Тертичний/ та філософській /Г.А. Брутян, С.Г. Оганесян, Д.В.Ольшанський, Х.Перельман, В.І.Свінцов, Л.Н.Сумарокова/ літературі як комплекс дій та фактів логічної, психологічної та мовної природи. Поза залежність від логічної чи психологічної орієнтованості процесу аргументації кожен акт аргументації зокрема та аргументаційний дискурс взагалі реалізується шляхом виражальних можливостей мови. А відтак саме лінгвістичний аналіз аргументації дає можливість зрозуміти сутність аргументації як логіко-психологічного феномена мислення.

Інфраструктура аргументації, яка визначається шляхом аналізу аргументаційно орієнтованих спонукальних дискурсів, містить у собі провідні когнітивні компоненти, а саме: модальність, емоційність, оцінку, тематизованість, актуальне членування.

Модальність є однією з основних якостей, що набуваються мовою в процесі комунікації. Необ'єктивність, тобто модальність, генетично притаманна мовленню, оскільки частіше за все людина висловлює не судження про речі, а лише свої враження про них. Промовець завжди прагне донести до слухача та нав'язати йому не стільки логічний зміст думки, скільки її суб'єктивний бік. Аргументація, що концептуально базується не на певному знанні, на відміну від доказу, а на думці, безпосередньо, таким чином, співвідноситься з зазначеною категорією. Спонукальна аргументація розрахована тільки на персональні параметри комунікантів. Мовне вираження особи комуніканта, його психічного та ментального резерву, його відношення до фактів та явищ навколишньої дійсності фіксується категорією модальності. У мовному відношенні модальність оформлюється перш за все різноманітними засобами відмінної категорійної належності /синтаксичної – 6 %, граматичної – 24 %, семантичної – 36 %, лексико-граматичної – 32 % та функціональної – 2 %/. У найбільш традиційній інтерпретації всі зазначені аспекти модальності конвергують у модальності реальності-іреальності.

Процес аргументації та зокрема аргументаційного спонукування неможливий без наявності емоційної компоненти. Емоційність є необхідним елементом будь-якого пізнавального процесу і одночасно виступає як стимулююча основа, незмінна умова самого пізнання. Емоція створює основи психічної діяльності, в тому числі і людської свідомості.

Процес усвідомлення будь-чого психологічно завжди зводиться до усвідомлення відповідного почуття або того відчуття, яке передує думці і завдяки якому ці почуття реалізуються. Емоційна активація пов'язана з виявленням зони пошуку, де можна знайти рішення розумового завдання. Зони пошуку асоціюються, як правило, з виявленням зацікавленості слухача у тому чи іншому факті, явищі тощо, а також з виявленням особистої значущості для слухача тієї інформації, що передається.

Особиста значущість розглядається як поихічна субстанція, що визначає вибіркове пристрасне відношення суб'єкта до предметів та явищ навколишньої дійсності. Особиста значущість денотованого словом факту або явища створює умови для емоційного звучання мовної одиниці.

Значення слова, як відомо, позаемоційне /М.М.Бахтін/. Тільки контакт мовного значення з конкретною дійсністю, який має місце у висловлюванні, породжує іскру експресії: її нема ні в системі мови, ані в об'єктивній дійсності. Тільки внаслідок того, що слово торкається сфери ситуативних значущостей та особистих інтересів комунікантів, воно набуває емоційного звучання. Таким чином під емоційним елементом розуміють ті мовленнєві одиниці, семантика та ситуативне вживання яких здатні "зачепити" будь-які істотні аспекти особи співбесідника, або предметів, явищ дійсності, що асоціюються особою зі своїми інтересами або сферами своєї діяльності, а також мовленнєві одиниці, що ситуативно або загально визнано імплікують можливі емоційні реакції слухача. Таке визначення емоційності в значній мірі сприяє визнанню за висловлюваннями з немаркованою лексиком статусу емоційної спроможності.

Аргументація, що будується на засадах ситуативної емоційної маркованості, набуває значного впливового ефекту та більшої психологічної дієвості.

Категорія оцінки як і категорія емоційності є невід'ємним елементом аргументаційної інфраструктури.

Оцінка є вербалізованим результатом кваліфікуючої діяльності свідомості або сенсорної сфери людської психіки. Думка людини постійно додає до найменшого сприйняття елемент оцінки.

Категорія оцінки пов'язана з вираженням смислових відтінків та градаций, з ідеєю інтенсивності у тій же мірі, що і емоційність. Оцінка факту, дії, явища виражається у першу чергу лексичними засобами, які генетично втілюють певну спроможність градувати емоційно та логічно весь релевантний семантичний потенціал згідно з принципом суб'єктивних переваг.

Оцінка як суб'єктивізація думки та актуалізація її в тематично обумовленому концептуальному просторі в значній мірі сприяє вираженню психологічної та комунікативної платформи комуніканта. Вона модифікує уявлення дійсності втручанням суб'єктивних коректив.

Смислова позначеність, що витікає з факту оцінки, створює умови для розгортання успішних аргументаційних дій. Сема додатковості якості, яка незмінно супроводжує поняття оцінки, є провідним засобом аргументаційної дієвості слова.

Механізм аргументації простежується і на рівні логічної організації дискурсу, але на цьому рівні експресивні можливості слова обмежуються процесуальною достатністю зовнішньо невербалізованих концептуальних структур і навіть перевершуються потенціалом невираженого когнітивного змісту цих структур.

Невербалізовані структури можуть декодуватися за допомогою операцій пресупозиції, імплікації, висновку тощо. Зазначені операції дозволяють збільшити інформативну спроможність мовлення та різноманітять способи поінформування. Вважається безперечною залежність комунікативного ефекту повідомлення від рівня його логічної організації. Тому безперечним також є факт того, що аргументаційне спонукування шляхом імплікацій та інших логічних операцій, що не здобувають мовного вираження, тобто непряме спонукування, є найбільшим засобом мовного спонукування.

Багатоканальність передачі інформації в мовленнєвому повідомленні взагалі та за умов аргументації зокрема створює умови для дублювання її на рівні експлікації та імплікації, що, в свою чергу, позначається на кращому закарбуванні в пам'яті адресата та витікарчих з цього станів свідомості адресата.

Ефективність аргументаційного процесу визначається також належністю певних мовних одиниць до коменту або топіку в термінах смислового членування фрагменту комунікації. Топікально-коментова структура мовленнєвого відтинку створює умови для набуття мовними одиницями підвищено актуалізованого звучання. Топікалізовані елементи задають базу для процесів смислової предикації, а коменти виконують функції предикації, вербально позначаючи те, що вже належить до "поділеного знання". Тематично співвіднесений та доцільний, експресивно достатній смислопредикуючий комент оптимізує можливості певної мовленнєвої одиниці як аргумента.

Як правило, комент несе відповідальність за впливовий потенціал мовленнєвої одиниці, та вся аргументаційна спроможність мовленнєвих дій учасників аргументаційної бесіди знаходиться у площині коменту як компонента смислового членування.

Ситуативно важлива інформація, що виражається у коменті, прагне до статусу аргумента, оскільки комент є місцем концентрації всіх когнітивних ситуативно важливих для аргументаційного впливу моментів / новина, що тематично прив'язана, психологічна, перцептивна виділеність за рахунок емоційності та оцінки, суб'єктивна значущість тощо/.

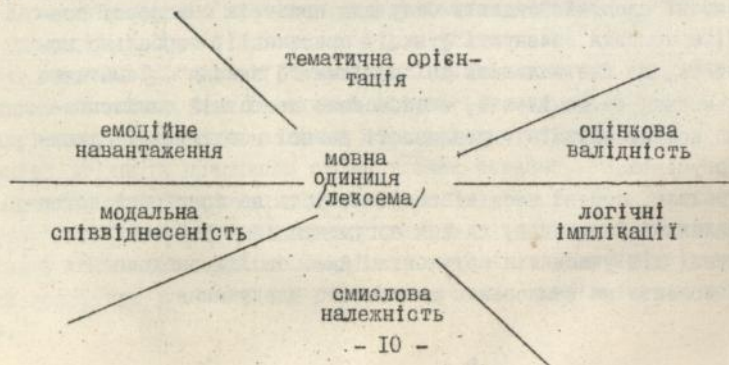
Смислова організація дискурсу у тій же мірі, що і інші аспекти когнітивної інфраструктури дискурсу впливає на його аргументаційне звучання та спонукальну дієвість. Актуальне членування дискурсу сприяє акцентуації та вісвітленню релевантної інформації і, таким чином, смислового виділення інформації, яка спрямована на спонукування.

Розглянуті аспекти подання аргументації базуються здебільшого на виражальній можливості лексики. Тому цілком правомірно говорити про лексичні засоби створення аргументаційного ефекту.

Лексичні засоби аргументації, тематично варіативні, підлягають все ж таки певній уніфікації за принципом спроможності виражати вичерпну когнітивну інформацію.

Лексичну модель аргументації неможливо прив'язати до окремої лексеми та виразити в усталеному вигляді, константній данині. Лексична модель може тлумачитися як певна структурна та функційна одиниця тільки за умов вираження нею всіх когнітивних аспектів дискурсу, релевантних меті його породження. Наявність моделі дозволяє заповнити її різними ситуативно адекватними та експресивними лексемами. Їхню аргументаційне звучання досягається за рахунок когнітивної достатності.

Схематично аргументаційна інфраструктура може бути відтворена за допомогою виражальної спроможності слова у такому вигляді:

Аргументація як феномен мислення повинна спиратися на семантичні компоненти лінгвістичної теорії /за Саймоном/, оскільки всі пропеси, інкорпоровані мислення можуть фіксуватися у семантиці мови.

Співвідношення механізмів мислення з семантикою натуральної мови приводить до висновку про спроможність семантики мови фіксувати структуру, послідовність та змістовність процесу мислення, а також про необхідність аналізу певних мовних одиниць для пізнання організації мислення, структури свідомості тощо.

Мислення відбувається у трьох основних пізнавальних формах — поняття, судження та висновок, — кожна з яких має власні структурні, змістовні та композиційні характеристики, що позначаються на мовних засобах вираження. Базові форми аргументації — знання, думка, розуміння, віра та згода, що безпосередньо ототожнюються з зазначеними пізнавальними формами мислення, — як ментальної процесуальності передаються дієсловами, зокрема, груп дієслів, що здобули категоріальну назву завдяки семантиці — дієслів ментальної семантики.

Досліджений матеріал підтверджує, що дієслова, які відносяться узуально та нормативно до групи ментальних, складають приблизно 29 % від загальної кількості аргументаційно потенційних лексико-граматичних одиниць.

Група дієслів ментальної семантики є семантичним зрізом когнітивного суб'єктивного уявлення, сприймання комунікативної особово-внутрішнього та зовнішнього світу. В силу своєї семантичної природи вони маніфестують уявлення, інтелектуалізовані відчуття промовця саме як глибоко індивідуальні, а не як об'єктивну констатацію явид та фактів навколишнього світу.

Група дієслів ментальної семантики, до якої належать такі лексичні одиниці як know, think, understand, believe, hope та інші їхні нормативні та ситуативні кореляти, денотують структуралізацію процесів мислення та станів свідомості. Процес аргументації передбачає необхідність певних ментальних актів та станів та звернення до окремих елементів структури свідомості.

Важливою частиною дослідження аргументації у спонукальному дискурсі є семантичний аналіз цінностей, що використовуються, який дозволяє пояснити не тільки відмінності думок та неспівпадіння картин світу комунікантів, але і загальні моменти їхньої раціональної діяльності. Такими цінностями є інтелектуальне во-

лодіння релевантною інформацією, ситуативне оперування нею, а також можливості психічної та ментальної конвергенції з приводу цієї інформації.

Семантичний аналіз дієслів ментальності дозволив виявити загальну для всіх одиниць цієї групи сему /гіперсеми/ досвіду та на базі цього вишикувати зазначені дієслова у такій послідовності, у якій відбуваються процеси свідомості, що ними денотуються:

"know " = досвід + впевненість

"think " = досвід + операційність обробки знання

"understand " = досвід + операційність + засвоєння
обробки

"believe " = досвід + операційність + засвоєння + конвергенція
у визнанні
істинності

Семантичний аналіз ментальних дієслів дозволяє вистроїти послідовність психічних процесів, які обумовлюють аргументаційну діяльність, а також вирішити, які саме процеси, а точніше стани, специфікують аргументаційне спонукування. Цими станами є стани розуміння, віри та згоди.

Результативність аргументації, як відомо, позначається на станах переконаності та умовленості, які відповідають базовим станам розуміння та віри. Досягнення зазначеного аргументаційного ефекту може бути поясненим та зрозумілим шляхом реконструкції всіх передуючих ментальних та психічних дій та станів. Так, еволюція стану умовленості спричиняється набором ментальних процесів, що виражаються послідовністю

know ----- think ----- believe,

а стан переконаності відповідно виникає як результат такої послідовності ментальних процесів:

know ----- think ----- understand

Зазначені послідовності демонструють онтологію психічних та ментальних процесів, достатніх для створення позитивного ефекту аргументації.

Когнітивна модель, побудована на базі дієслів ментальної семантики не вичерпує, однак, всі можливі способи та засоби створення аргументаційного ефекту, хоча робить можливим обґрунтований підхід до вичленування мовних одиниць, спроможних нести аргументаційні значення та смисли.

Такими мовними одиницями є граматичні конструкції, що інкорпорують дієслова ментальної семантики у певному морфологічному вигляді та синтаксичному оточенні. До найбільш розповсюджених з них належать такі конструкції, що використовують дієслова "know" та "think":

"I know I am not half good for you" /N.Lofts. Lovers all untrue. p. 151/.

"I think the teacher's obligation is to tell the truth" /E. Segal. The Class., p.226/.

Аргументаційний ефект зазначених конструкцій пояснюється декількома факторами. По-перше, семантика дієслів ментальності недвозначно орієнтує належність змісту висловлювання до суб'єктивної картини світу промовця / у випадку використання дієслова "think" як пропозиційного/ та до сфери впевненого знання/істинного положення справ у випадку використання дієслова "know" як пропозиційного/, що ситуативно вже є аргументом на користь ментальних переваг промовця, і, по-друге, морфологічними факторами / I-2 особа, теперешній час/, які сприяють суб'єктивній співвіднесеності ментальних дій з учасниками спілкування та ототожнювання часової локації з моментом комунікації безпосередньо.

Серед шляхів мовного вираження аргументаційних зусиль комунікантів значне місце посідає дійснична аргументація або аргументація за допомогою дійсничних засобів.

Дейксис, що виражає просторову та часову фіксацію моменту спілкування, є іманентною якістю процесу аргументації. Дейсничні засоби сприяють за термінологією Пері самолокації комунікантів та визначенню їхньої позиції в картині світу.

Дейсничні засоби висвітлюють ставлення комунікантів до їхніх висловлювань. Дейснична аргументація полягає у факті ототожнювання чи диференціації позиції комунікантів /залежно від ситуації це можуть бути поточні значущості комунікантів тощо/, у своєрідній грі на конвергенції та дивергенції комунікативних позицій співрозмовників. Мовне вираження ідеї ототожнювання та диференціації завдяки займенникам, прислівникам часу та місця та деяким морфологічним формам дієслова створює часово-, просторово- та особисто співвіднесені орієнтири та тим самим актуалізує зміст висловлювання, а також цілого дискурсу.

Дейснична аргументація може бути простеженою на прикладі дейсничного розвитку *"its football team - our grads -we are supe-*

rior", який демонструє конкретну реалізацію стратегічних комунікативних настанов промовця, номінуючи по-різному співвіднесеність з єдиним референтом – університетом. Стратегія переконання шляхом дейктичних можливостей досить успішно підвищує ефективність аргументації.

Релевантними для аргументаційної дієвості мовленнєвої одиниці є не тільки часова локація аргументів та їхня просторова віднесеність, але і параметр концептуального та кількісного цензу аргумента та тих відношень, що він подає, а також інтенсифікація аргумента за допомогою фокусування деяких аспектів, що сприяють його виділенню на смисловому рівні.

Це ствердження обґрунтовується аналізом лексики адвербіального плану, вилученої з текстів досліджених дискурсів. Виразено зазначених аргументаційно релевантних параметрів сприяють такі прислівники як *yet, still, already, so far, just, simply, only* та інші. У кількісному відношенні це досить репрезентативна група, що складає понад 10 % від загальної кількості аргументаційно значущих одиниць. Зазначені прислівники підвідомчими їм способами акцентують поточні смислові пріоритети, звужуючи фокус або рамки модальної та пропозиційної презентації висловлювання. Вони підкреслюють ситуативний цenz валідності мовленнєвої одиниці, де вони вживаються.

Для ситуації аргументації дуже важливим є ефект концептуального звуження всієї ситуативно релевантної інформації до рівня часового та просторового дефіциту /або навпаки – наявності/ та фокусування і проєкція результатів на ситуативні інтереси комунікантів.

Аргументація розглядається також через призму риторичної моделі подання аргументів, тобто через їхню послідовність відносно один одного та відносно тезису аргументації.

Ситуативно вибрана послідовність розгортання аргументів у дискурсі має на увазі оптимальне вираження промовцем власного розуміння поточних комунікативних потреб та визначається міркуваннями доцільності та впливової ефективності цієї послідовності.

Подання аргументів в аргументаційному спонукальному дискурсі відбувається головним чином шляхом послідовної та паралельної презентації аргументів. Кожна з них має власне функціональ-

не навантаження. За допомогою розосередженої, паралельної системи аргументації комунікант визначає найбільш вразливі та нестабільні моменти у комунікативній позиції опонента, а, визнавши, починає відробляти тактику цілеспрямованого /аксіального/ аргументування.

Будьвіяка з розглянутих моделей та засобів аргументації додає свого впливового ефекту до створення відповідного психічного та ментального стану або мовленнєвої дії, що позначає досягнення мети породження аргументаційно-спонукального дискурсу.

Основні положення дисертації знайшли відображення у таких публікаціях:

1. Семантические предпосылки аргументативных возможностей ментальных глаголов /Киев. гос. пед. ин-т иностр. яз. - К., 1992. - Ібс. - Деп. в УкрІНТЭИ от 27.10.1992. - № І756.
2. Вербальне відображення ментальних процесів при породженні дискурсу /Гуманістичні аспекти лінгвістичних досліджень і методики викладання іноземних мов. - К.: КДШІМ, 1992. - С. 195-201.
3. Навчання побудові аргументаційного фрейму у спонукальному дискурсі /Методика викладання іноземних мов. - К., 1993. -/подано до друку/. - № 23.
4. Аргументаційні парадигми у спонукальному дискурсі //мовно-стилістична організація тексту/Тези докладів.-Київ: КДШІМ та інститут системних досліджень, 1993. -/подано до друку/.

Рези

Підп. до друку 01.04.93 . Формат 60×84^{1/16}.
Папір друк. № 3 . Спосіб друку офсетний. Умови друк. арк. С. 93 .
Умови фарбо-відб. 1,16 . Обл.-вид. арк. 1,0
Тираж 100 . Зам. № 5089 . Безплатно.

Фірма «ВІПОЛ»
252151, Київ, вул. Волинська, 60.

Безплатно

АВ 27.859